

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΤΗ

ΙΔΡΥΤΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ
1950

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 - ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΛ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2008

SOEREN KIERKEGAARD

ΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ: Κ. Θ. ΠΑΠΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Γι' αυτό βρίσκω σωστό το λόγο του Κιέρκεγους, που πάντα δίνει άδικο στο γυιό απέναντι του πατέρα του και άκριβως ή στήριξη με διδάσκει να το πιστεύω με διδάσκει να μη θέλω να έξιχνιάσω το μυστικό του πατέρα μου. Στ' αλήθεια, αισθάνομαι εύτυχως ναμαι ο μεγαλύτερος όφειλέτης ενός άλλου ανθρώπου, άλλ' αντιστροφώς, πρί, αποφασίσω να καταστήσω έναν άλλον άνθρωπο τόν μεγαλύτερο όφειλέτη μου, θέλω ναμαι πράγματι όφειλέτης του έαυτού μου· γιατί στη σκέψη μου δέν υπάρχει καθόλου σύγκριση μεταξύ του ναμαι όφειλέτης ενός άλλου ανθρώπου και του να κάμω όφειλέτη μου έναν άλλο, που δέ θά μπορέση, σ' όλη την αιωνιότητα, να μου έξοφλήση το χρέος του. "Ετσι εκείνο που ή υλική ιστορή απαγορεύει στο γυιό να συλλογίζεται, ή αγάπη επιβάλλει στον πατέρα να το ζυγίση. Και να πάλι ή αντίφαση. "Εάν λοιπόν ο γυιός είναι ύπαρξι αιώνια, καθώς ο πατέρας, τί σημαίνει νασαι πατέρας; Πρέπει να γελάσω σκεπτόμενος τόν έαυτό μου πατέρα, ενώ ως γυιός που είμαι συγκινοῦμαι βαθύτατα σκεπτόμενος τίς σχέσεις με τόν πατέρα μου. Καταλαβαίνω πολύ καλά τόν Πλάτωνα⁽¹⁾, όταν λέει με θαυμάσιο τρόπο, ότι ένα ζῷο γεννά ζῷο του ίδιου είδους, ένα φυτό, φυτό του ίδιου είδους, το ίδιο κ' ένας άνθρωπος γεννά άνθρωπο· μά έτσι δέν εξηγείται τίποτε, ή σκέψη δέν ικανοποιείται, μόνο ένα άοριστο αίσθημα ξυπνά· γιατί ένα δν αίώνιο δέν γεννιέται. "Αν ο πατέρας ίδῆ στο γυιό του το αίώνιο δν, που θάταν ή ούσιωδέστερη άποψη, θά γελάση βέβαια με τόν έαυτό του, γιατί δέν είναι με κανέναν τρόπο ικανός να συλλάβη πᾶν δ,τι, τόσο ωραίο και γεμάτο νόημα, ένθουσιάζει το γυιό του στη ιστορή. "Αν, αντίθετως, ο πατέρας ίδῆ στο γυιό του την αισθησιακή φύσι, πάλι θά γελάση, γιατί το νασαι πατέρας έκφράζει μία σκέψη πολύ πιο εύρύτερη από αυτή τη

σχέσι. Τέλος, αν μπορούσε κανείς να υποθέση πως ο πατέρας έξασκει πάνου στο γυιό μιάν επίδρασι, υπό την έννοιαν ότι ή ύπαρξι του ύπηρξεν ένα δεδομένο χωρίς το όποιον ή ύπαρξι του γυιού δέ μπορεί να νοηθῆ, ή αντίφαση τότε έμφανίζεται μ' άλλη μορφή· ή σκέψη αυτή πράγματι είναι τόσο τριμερής, ώστε τίποτε στη γῆ δέ μοιάζει τρομερώτερο από το νασαι πατέρας. Σύγκριση δέ χωρεί μεταξύ του να σκοτώσης έναν άνθρωπο και του να δόσης τη ζωή σ' έναν άνθρωπο: το πρώτο κρίνει το πεπρωμένο για ένα διάστημα, το δεύτερο για όλη την αιωνιότητα. "Ετσι έδω ή αντίφαση προκαλεί το γέλιο και το κλάμα Είναι λοιπόν καθαρή φαντασία ναμαι κανείς πατέρας, βέβαια όχι υπό το πνεῦμα που ή Μαγδαληνή το λέει στον "Ερασμο⁽²⁾, ή είναι το τρομερώτερο απ' όλα; Είναι ή μεγαλύτερη εύεργεσία, ή μάλλον ή μεγαλύτερη απόλαυσι; Είναι ένα τυχαίο γεγονός, ή ο ύψηλότερος προορισμός;

"Ιδέτε λοιπόν! Γι' αυτόν το λόγο άπαρνήθηκα τόν έρωτα⁽³⁾, γιατί ή σκέψη μου είναι το πᾶν για μένα. "Αν ο έρωας είναι ή γλυκύτερη απόλαυσι, τόν άπαρνείμαι χωρίς να θέλω ούτε να πληγώσω ούτε να φθονήσω κανένα. "Αν ο έρωας είναι ή προϋπόθεσι της μεγαλύτερης εύτυχίας, παραιτοῦμαι της εύκαιρίας, αλλά ή σκέψη μου θά σωθῆ. "Οχι πως δέν έχω μάτια για το ωραίο, όχι πως ή καρδιά μου μένει άσυγκίνητη, όταν διαβάζω στίχους τών ποιητών, όχι πως ή ψυχή μου δέ συνεπαίρνεται, όταν στα διειρά μου όπτασιάζομαι την ωραίαν αυτήν μορφή του έρωτος, μά δέ θέλω ν' άπιστήσω στη σκέψη μου. Γιατί για μένα εύδαιμονία δέν υπάρχει, όταν δέν έχω έλεύθερο το στοχασμό μου και όταν, ακόμα και στις ήδονές, θάλω να μέχρις άπελπισίας μετά τη σκέψη που δέ μπορώ να έγκαταλείψω για να προσκολληθώ σε μία γυναίκα, άφου ή ιδέα για

* Συνέχεια απ' το προηγούμενο.

(1) Σ. Μ. "Αριστοτέλους; "Ηθικά εις Εύδημονα.

(1) Σ. Μ. Πρόσωπα της κωμωδίας "Erasmus Mon-tanus" του Δανου συγγραφέως Holberg.

(2) Σ. Μ. "Εννοεί τόν αισθησιακόν έρωτα.

μένα είναι τὸ αἰώνιό μου εἶναι κ' ἔτοι πὸ πολύτιμη ἀπὸ πατέρα καὶ μητέρα, πὸ πολύτιμη ἀκόμα κ' ἀπὸ σύζυγο. Τὸ βλέπω πῶς ἂν ὑπάρχει πρᾶγμα ἱερό, αὐτὸ πρέπει νᾶναι ὁ ἔρωσ κ' ἂν ἡ ἀπιστία εἶναι κάτι ἄτιμο εἶναι στὸν ἔρωτα πρὸ παντός, κ' ἂν ἡ ἀπάτη εἶναι σιχαμερή, εἶναι ἰδίως στὸν ἔρωτα· μὰ ἡ ψυχὴ μου εἶναι ἀγνή· δὲν ἐκρίταξα ποτὲ γυναῖκα γιὰ νὰ τὴν ἐπιθυμῶ· δὲν ἐφευρούμισα μὲς στὴν ἀστασία, ὡς πού, τυφλωμένος ἢ ζαλισμένος νὰ λιποθυμῶ τὴ στιγμή τῆς ὑπερτάτης ἀποφάσεως. "Ἄν ἤξερα τί εἶναι ἀξίον νὰ ἀγαπηθῆ, θὰ ἤξερα μὲ βεβαιότητα ἂν εἶναι ἐνοχος ἀποπλανήσεως, (1) μὰ ἐπειδὴ δὲν τὸ ξέρω, μπορῶ μόνο νὰ ξέρω μὲ βεβαιότητα πῶς ποτὲ δὲ θέλησα νὰ ἀποπλανήσω. "Ἄς ὑποθέσουμε πῶς χάνω τὸ συγκρατημὸ μου, ἄς ὑποθέσουμε πῶς μὲ πιάνουν τὰ γέλοια, ἄς ὑποθέσουμε πῶς παραλύω ἀπὸ τρόμο, γιὰτι μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ κρατηθῶ πάνω στὸ στενὸ δρόμο, ὅπου οἱ ἐρωτευμένοι βαδίζουν ἄνετα, σὰ νᾶταν φαρδύς, καὶ χωρὶς νὰ παραχθοῦνε ἀπ' ὄλες αὐτές τις ἀνησυχίες, πού τις συλλογιόθησαν βέβαια, γιὰτι στὴ σημερινὴ ἐποχὴ μας ὄλα τὰ συλλογίζονται οἱ ἄνθρωποι. Συνεπῶς εἶναι εὐκολονόητο τί θέλω νὰ πῶ: ὅτι τὸ νὰ δράση κανεὶς ἀμέσως δὲν ἔχει νόημα, καὶ ὅτι ταιριάζει μᾶλλον νὰ δοκιμάση κανεὶς ὄλες τις σκέψεις, πρὶν μπῆ στὴ δρᾶσι. "Ἄς ὑποθέσουμε πῶς χάνω τὸ συγκρατημὸ μου: δὲ θὰ ἐπρόσβαλλα ἀνεπανόρθωτα τὴν πολυαγαπημένη μου γελώντας, ἢ δὲ θὰ τὴν ἐσπρωχνα γιὰ πάντα στὴν ἀπελπισία; Γιὰτι τὸ βλέπω καλὰ: μὴ γυναῖκα δὲ μπορεῖ νᾶναι τόσο ποτισμένη στὴ σκέψι· καὶ μὴ γυναῖκα πού θᾶβρισκε κωμικὸ τὸν ἔρωτα, (πὺ μόνο οἱ Θεοὶ καὶ οἱ ἄνδρες τὸ μποροῦνε, γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ γυναῖκα εἶναι πειρασμός, πού τοὺς παρασύρει στὸ νὰ γίνουν γελοῖοι), ἀποκαλύπτοντας ἔτοι ἀνησυχητικὲς προκαταβολικὲς γνώσεις, κ' αὐτὴ δὲ θᾶταν ἱκανὴ νὰ μὲ καταλάβῃ. "Ἐξ ἄλλου μὴ γυναῖκα, πού θὰ καταλάβαινε τὴν τρομᾶρα μου, θᾶχανε τὸ θέλητρό της, χωρὶς μ' αὐτὸ νὰ γίνῃ ἱκανώτερη νὰ μὲ καταλάβῃ· θὰ χανόταν, πρᾶγμα πού δὲ θὰ πάθω ἐγώ, ὅσο μοῦ μένει ὁ στοχασμὸς σωτηρία μου.

Κανεὶς λοιπὸν ἀπὸ σᾶς δὲ γελᾶει μὲ τὸ λόγο μου: "Ὅταν ἄρχισα λέγοντας πῶς θὰ μιλοῦσα περὶ τοῦ κωμικοῦ στὸν ἔρωτα, περιμένατε ἴσως νὰ γελᾶσετε, γιὰτι ὄλοι εἴσθε ἐπιρρεπεῖς στὸ γέλοιο, καθὼς κ' ἐγώ ὁ ἴδιος φίλος τοῦ γέλοιου, κ' ἐν τούτοις δὲ γελᾶσατε. Διαφορετικὸ ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα, κ' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀποδείχνει πῶς ἐμίλησα περὶ τοῦ κωμικοῦ. "Ἄν κανεὶς δὲ βρίσκεται νὰ γελᾶσῃ μὲ τὸν λόγο μου, ἔ λοιπὸν ἢ γελᾶστε λίγο μὲ μένα, ἀγαπητοὶ φίλοι,—αὐτὸ δὲ θὰ μὲ παραξενέψῃ· γιὰτι τὰ

λόγια πού σᾶς ἄκουσα, πότε-πότε, νὰ λέτε, δὲν τὰ καταλαβαίνω καθόλου· μὰ ἴσως γιὰτι ἔσεῖς εἴσθε μνημένοι!

"Ὁ νέος ἐκάθησε. Εἶχε γίνῃ σχεδὸν ὠραιότερος παρὰ πρὶν ἀπὸ τὸ δεῖπνο ἐκοίταζε μπρὸς του, χωρὶς νὰ νοιάζεται γιὰ τοὺς ἄλλους. "Ὁ Ἰωάννης ὁ Ξελογιαστὴς θέλει νὰ προβάλλῃ ἀμέσως ἀντιρρήσεις· μὰ τὸν ἀντέσκοψεν ὁ Κωνσταντῖνος, πού ἐθύμισε πῶς εἶχαν ἀπαγορευθῆ αἱ συζητήσεις καὶ πῶς ἐπρόκειτο νὰ μιλήσουνε μόνο. "Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ Ἰωάννης ἔβαλεν ὄρο νὰ μιλήσῃ τελευταῖος. "Ἡ ἐπιφύλαξι αὐτὴ ἀνοίξε συζητησι γιὰ τὴ σειρά ὅπου θὰ μιλοῦσαν. "Ὁ Κωνσταντῖνος ἐκλείσε τὴ συζήτησι, προσφερόμενος νὰ μιλήσῃ, ἀφοῦ οἱ ἄλλοι τοῦ ἀναγνώρισαν τὴν ἀρμοδιότητα νὰ ὀρίσῃ τὴν τάξι, μὲ τὴν ὁποίαν θὰ μιλοῦσαν. "Ὁ Κωνσταντῖνος ἐμίλησεν ἔτσι.

Καιρὸς νὰ σωπαίνῃ κανεὶς καὶ καιρὸς νὰ μιλᾷ· τώρα μοῦ φαίνεται, καιρὸς νὰ μιλήσω σύντομα, γιὰτι ὁ νέος φίλος μᾶς ἐμίλησε πολὺ καὶ πολὺ παράξενα. "Ἡ κωμικὴ δεινότης του μᾶς ὑποχρεώνει νὰ δώσουμε μάχην ἀμφίβολη, γιὰτι κ' ὁ λόγος του ὑπῆρξεν ἀμφίβολος, ὅπως κ' αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὅπως τονὲ βλέπετε καθισμένο στὴν καρέκλα του, σὰν ἄνθρωπος ἀναποφάσιτος, πού ἀναρωτιέται ἂν πρέπη νὰ γελᾶσῃ, νὰ κλάψῃ, ἢ νὰ πῆσῃ στὸν ἔρωτα. "Ἄν εἶχα προκαταβολικῶς γνῶσι τῶν λόγων του, ὅπως αὐτὸς ζητάει προκαταβολικὴ γνῶσι τοῦ ἔρωτος, θὰ τοῦ ἀπαγόρευα νὰ μιλήσῃ—μὰ τώρα πᾶ εἶναι πολὺ ἀργά. Σᾶς προσκαλῶ, λοιπὸν, ἀγαπητοὶ φίλοι, «νᾶμαστε εὐχαριστημένοι καὶ χαρούμενοι», (1) κ' ἂν δὲ μπορῶ νὰ σᾶς πείσω γι' αὐτὸ, σᾶς προστάζω, ἐν πάσῃ περιπτώσει, νὰ λησμονήσετε κάθε λόγο, μόλις τελειώσῃ καὶ νὰ τὸν καταπιήτε μορροῦφι.

Καὶ τώρα, ἔρχομαι στὴ γυναῖκα, ὅπου θέλω νὰ σᾶς μιλήσω. Κ' ἐγώ ἐπίσης ἐσκέφθηκα, κ' ἐγώ ἐξέτασα τὴν κατηγορίαν της, κ' ἐγώ ἐρεῦνησα, κ' ἐγώ εὐρήκα, ἔκαμα μάλιστα μὴν ὑπέροχη ἀνακάλυψι, γιὰ τὴν ὁποία θὰ σᾶς μιλήσω. Δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ καταλάβῃ τὴν γυναῖκα, τί ἀκριβῶς εἶναι, παρὰ τὴν κατηγορίαν της ἀστειότητος. "Ἄνῃκει στὸν ἄνδρα νᾶναι ἀπόλυτος, νὰ δρᾷ μὲς στὸ ἀπόλυτο, νὰ ἐκφράζῃ τὸ ἀπόλυτο· ἡ γυναῖκα βρίσκεται μέσα στὴν περιοχὴ τῆς σχετικότητος. Μεταξὺ δύο ὄντων τόσοσ διαφόρων, καμμιά πρᾶξι ἀληθινὰ ἀμοιβαία δὲν εἶναι δυνατὴ. "Ἡ ἀστειότης ἐγκείται ἀκριβῶς σ' αὐτὴ τὴ δυσαναλογία· καὶ μὲ τὴν γυναῖκα ἐμπῆκε τὸ ἀστεῖο στὸν κόσμον. "Ἐν τούτοις, εἶναι φανερό πῶς ὁ ἄνδρας ὀφείλει νὰ ξέρῃ νὰ μένῃ στὸ ἀπόλυτο ἀπέναντι τῆς γυναικός, γιὰτι ἀλλοιώτικα δὲ

(1) Σ. Μ. "Ἐδῶ ὁ Κίρκεγκωρντ ἀναφέρεται στίς σχέσεις του μὲ τὴν Ρετζίνα "Ὀλσεν.

(1) Σ. Μ. Φράσι ἀπὸ τὴν κωμῶδιαν τοῦ Scribe «Βράμας καὶ Μπαγιαντέρα».

θὰ κατέληγαν σὲ τίποτε, παρά στὴν πεζότητα ἑνὸς ζεύγους ὁμοίου καὶ ταιριασμένου, ὡσάν ἀντρας καὶ γυναῖκα νᾶταν ἡμίση ἀνθρώπων.

Ἡ ἀστειότης δὲν εἶναι αἰσθητικῆς φύσεως· εἶναι ἑκτροματικῆς ἠθικῆς κατηγορίας. Ἄσκει στὴ σκέψι ἐπίδρασιν ὁμοία μ' ἐκείνην ποῦ θ' ἀσκοῦσε ὁ λόγος ἑνὸς ἀνθρώπου ποῦ θάρχιζε μίαν ὁμιλία μὲ τόνον ἐπίσημο, θᾶλεγε μιά-δυὸ φράσεις, ὕστερα ξερόβηχας, ἀπορία ρήτορος καὶ μετὰ σιωπῆ. Ἔτσι καὶ μὲ τὴ γυναῖκα. Τὴ βλέπει κανεὶς ὡς ἠθικῆς κατηγορίας, κλείνει τὰ μάτια, στοχάζεται τὸ ἀπόλυτο, σύμφωνα μὲ τοὺς ἠθικοὺς νόμους, συλλογίζεται τὸ ἀνθρώπινον δν, κατόπιν ἀνοίγει τὰ μῦτια, ρίχνει τὸ βλέμμα στὴν ἐνάρετη αὐτὴ δεσποινίδα, χάνει τὸν κόπον τοῦ νὰ βρῆ ἱκανοποίησι σ' ὅ,τι ζητᾶ ἀπ' αὐτῆ, τὸν πιάνει ἀγωνία, καὶ σὸ τέλος λέει: «ἀσφαλῶς ἐπρόκειτο περὶ ἀστειότητος!» Ἡ ἀστειότης, συνίσταται εἰς τὸ ὅτι εἶχε προετοιμασθῆ ἡ κατηγορία γιὰ νὰ καταταχθῆ ἡ γυναῖκα, γιὰτί, μ' αὐτῆ, ἀπὸ τὸ σοβαρὸ δὲ μπορεῖ νὰ προέλθῃ σοβαρὸ καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς παράγει τὴν ἀστειότητα· γιὰτί, ἀν ἀξιῶση κανεὶς ἀπὸ τὴ γυναῖκα νὰ πάρῃ ὡς τὸ τέλος στὰ σοβαρὰ τὸ σοβαρὸ, ἡ ἀστειότης δὲ θὰ ὑπῆρχε σ' αὐτό. Ἄν τοποθετήσετε τὴ γυναῖκα κάτου ἀπὸ τὸ γυαλί μιᾶς πνευματικῆς μηχανῆς, ποῦ σχηματίζουν, μὲ τὴν ἀντλήσι τοῦ ἀέρα κενό, γιὰ νὰ τὴν ἐξαερώσετε, θᾶχετε ἀδικο καὶ τὸ ἐγχείρημα δὲν θᾶχῃ τίποτε τὸ ἀστεῖο. Ἄλλ' ἂν τὴ φουσκώσετε ἀέρα ὥστε νὰ πάρῃ ὑπερφυσικὰ διστάσεις καὶ προσπαθήσετε νὰ τὴν κάνετε νὰ φθάσῃ τὴν ἰδανικότητα ἐκείνη ποῦ μόνο μιά μικρούλα δεκάξη χρονῶ φαντάζεται πῶς ἔχει, ἔχετε τότε τὴν ἀρχὴ τοῦ θεάματος, τὸ προοίμιο μιᾶς παραστάσεως σὲ μέγιστο βαθμὸ ψυχαγωγικῆς. Οὕτ' ἕνας ἔφηβος δὲ βρίσκεται νὰ φαντάζεται πῶς ἔχει οὔτε τὸ μισὸ τῆς ἰδανικότητος ποῦ φαντάζεται πῶς ἔχει μιά νέα κοπέλλα· μὰ τί ὠφελεῖ, ἀφοῦ ὅλη ἡ ἰδανικότητα τῆς γυναίκας εἶναι ψευδαἰσθησι;

Ἄν κανεὶς παρατηρήσῃ τὴ γυναῖκα, μ' ἄλλον τρόπο κι ὄχι ἔτσι, θὰ πάθῃ ἀπογοητεύσεις ἀνεπανόρθωτες. Ἄλλὰ μὲ τὴ θεωρία μου, ἡ γυναῖκα ἀποβαίνει ἀκίνδυνη καὶ διασκεδαστικῆ. Γιὰ ἕναν ἀνδρα δὲν ὑπάρχει τρομερώτερο πρᾶγμα παρά νὰ πιᾶσῃ τὸν ἑαυτὸ του νὰ φλυαρῆ. Αὐτὸ καταστρέφει γι' αὐτὸν κάθε ἰδανικότητα· γιὰτί μπορεῖ κανεὶς νὰ μετανοιῶσῃ ποῦ ὑπῆρξε φαῦλος, μπορεῖ νὰ μετανοιῶσῃ ποῦ τοῦ ξέφυγεν ἕνας λόγος ποῦ δὲν ἔπρεπε, ἀλλὰ νᾶνα φλύαρος, φλύαρος σπουδαῖος, ποῦ νὰ λῆθ' ὅ,τι τοῦ περάσῃ ἀπὸ τὸ μυαλὸ καὶ σὸ τέλος νὰ διαπιστώσῃ πῶς ὅλ' αὐτὰ δὲν ἦταν παρά φλυαρία, αὐτὸ τὸν ἀηδιάζει ἀκόμα καὶ νὰ τὸ μετανοιῶσῃ.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὴ γυναῖκα. Ἐχει ἕκ φύσεως τὸ ἀποκλειστικὸ προτέρημα νὰ μεταμορφώνεται μέσα σὲ λιγώτερο ἀπὸ

εἰκοσιτέσσερες ὥρες. χάρι στὴν πιὸ ἀθῶα καὶ στὴν πιὸ ἀνώδυνη φλυαρία, γιὰτί στὴν εἰλικρινῆ ψυχῆ τῆς κάθε ἄλλο παρά ἔχει τὴν πρόθεσι ν' ἀπατήσῃ κάποιον· πᾶν ὅ,τι ἔλεγε ἀνταποκρινόταν πρᾶγματι στὴ σκέψι τῆς, μὰ τώρα βεβαιώνει τὸ ἀντίθετο μὲ τὴν ἴδια χαριτωμένη εἰλικρίνεια, γιὰτί εἶναι ἔτοιμη ἀκόμα καὶ νὰ πεθάνῃ γιὰ τίς νέες τῆς αὐτιές πεποιθήσεις. Ἄν λοιπὸν ὁ ἀνδρας ποῦ δίνεται στὸν ἔρωτα μὲ δλη του τὴ σοβαρότητα κατῶρθῶος νὰ συνάψῃ μιά ἀσφάλεια, μπιρεῖ κανεὶς νὰ τὸν συγχαρῆ ποῦ ἔχει στὰ χέρια του ἕνα πρώτης τάξεως ἀσφαλιστικὸ συμβόλαιον, γιὰτί ἕνα ὄλικὸ τόσο εὐφλεκτο σάν τὴ γυναῖκα, βάζει σὲ πολλοὺς μελάδες ἕναν ἀσφαλιστή. Καὶ τί ἔκαμεν ὁ ἀνδρας αὐτός; Ἐταυτίσθη μὲ τὴ γυναῖκα. Κι ἂν μιά βραδυὰ πρωτοχρονιάς αὐτός ἐκραγῆ σάν τρακατρούκα⁽¹⁾, θὰ πάθῃ κι αὐτός ἐκρηξι κι ἂν σημειωθῆ ἀφλογιστία, ὅμως θὰ νοιώσῃ τοῦλάχιστο τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον. Καὶ τί δὲ διακινδυνεύει; Μπορεῖ νὰ χάσῃ τὰ πάντα, γιὰτί τὸ ἀπόλυτο ἔχει ἀντίθετο ἀπόλυτο: τὴ φλυαρία. Ἄν δὲν πάῃ νὰ ζητήσῃ καταφύγιον σὲ κάποια συντροφιά ἠθικὰ διεφθαρμένη, γιὰτί δὲν εἶναι ἠθικὰ διεφθαρμένος, κάθε ἄλλο, θὰ καταλήξῃ σὲ παραλογισμὸ καὶ θὰ καταταχθῆ μεταξὺ τῶν κρονολήρων, θὰ καταντήσῃ γελοῖος. Μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ ἀνδρὸς παρόμοιο πρᾶγμα δὲ μπορεῖ νὰ συμβῆ. Ἄν ἕνας ἀνδρας πέσῃ ἔτσι σ' ἀνοησίες, θὰ τὸν καλύψω μὲ τὴν περιφρόνησι μου· ἂν, χάρι στὴν πανουργία του, κατορθώσῃ νὰ μ' ἀπατήσῃ, θὰ ἐφαρμόσω σ' αὐτὸν τοὺς κανόνες τῆς ἠθικῆς κι ὁ κίνδυνος θ' ἀποτραπῆ. Ἄν παρατραβῆξῃ τὸ ἀστεῖο του, τοῦ φυτεύω μιά σφαῖρα στὸ κεφάλι, μὰ νὰ προκαλέσω μιά γυναῖκα!— Ποιὸς δὲν τὸ ξέρει;—εἶναι ἀστεῖο, σάν τὸ φέροισμον τοῦ Ξέρξη, ποῦ ἐπρόσταξε νὰ μαστιγωθῆ ἡ θάλασσα τοῦ Ἑλλησπόντου. Ὁ Ὀθέλλος, σκοτώνοντας τὴ Δυσδαιμόνα, ἔστω κι ἂν τὴν ὑποθέσουμε ἔνοχον, δὲν ἐκέρδισε τίποτε καὶ κατάντησε γελοῖος, γιὰτί καὶ σκοτώνοντας δὲν ἔκαμε τίποτ' ἄλλο παρά συνεδέθη μὲ μιά συνέπεια ποῦ τὸν κατέστησεν, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, γελοῖο. Ἐνῶ ἀντιθέτως, ἡ Ἐλβίρα⁽²⁾, ὀπλισμένη μὲ τὸ ἐγχειρίδιον, γιὰ νὰ ἐκδικηθῆ, ἔχει κάτι τὸ πολὺ παθητικόν. Ὅτι ὁ Σαίξπηρ σ' ἐνέλαβε τραγικὰ τὸν Ὀθέλλο, (ἐξαιρουμένης τῆς οἰκτρῆς καταστροφῆς, ὅπου ἀπκαλυπτεται ἡ ἀθωότης τῆς Δυσδαιμόνας) αὐτὸ ἐξηγεῖται καὶ δικαιολογεῖται πλήρως ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ὀθέλλος ἦταν μαῦρος. Γιὰτί ἕνας μαῦρος, φίλοι σύντροφοι τοῦ γλεντιοῦ, ποῦ δὲ μπορεῖ νὰ προβάλλῃ ἀξιῶσι πνευματώδους ἀνθρώπου, ἕνας μαῦρος, φίλοι σύντροφοι τοῦ γλεντιοῦ, ποῦ γίνεται πράσινος

(1) Σ. Μ. Παληὰ συνήθεια στὴ Δανία νὰ ρίχνουν τὴ βραδυὰ τῆς παραμονῆς τοῦ Νέου ἔτους πυροτέχνήματα.

(2) Σ. Μ. Ἡρωὶς τοῦ μελοδράματος τοῦ Μότσαρτ «Δὸν Ζουάν».

σάν θυμώση, (φαινόμενο φυσιολογικό), ένας μαυρος μπορεί ν' αποβή τραγικός, αν απατηθῆ από μιὰ γυναίκα, όπως κι αὐτὴ διαθέτει ὄλο τὸ πάθος τῆς τραγωδίας, αν απατηθῆ από ἕναν ἄνδρα.

Ἐνας ἄνδρας ποὺ κοκκινίζει, σάν τοῦ κοκκόρου τὸ λειρί, θὰ μποροῦσε ν' αποβῆ τραγικός ἥρωας, μὰ ἕνας ἄνδρας από τὸν ὁποῖον ἔχουν τὴν ἀπαίτησι νάχη πνευματικὴν ἀξία, ἢ δὲν πρέπει νάναι ζηλότυπος, ἢ, αν εἶναι, γίνεται κωμικός, πρὸ παντός αν ἐμφανισθῆ τρέχοντας μὲ τὸ μαχαίρι στοῦ χέρι. Εἶναι κρίμα διὰ τὸ Σαίξπηρ δὲν ἄφησε δράμα, δπου νὰ φαίνεται ἡ εἰρωνία νὰ περιφρονῆ τις δίκαιες ἀξιώσεις ἐνός συζύγου ἐναντίον τῆς ἀπιστοῦς γυναίκος του· γιατί δὲν εἶν' εὐκολο σ' ὁποῖον ἀνακαλύψῃ τὸ κωμικὸ αὐτῆς τῆς καταστάσεως, νὰ τὸ ἐκθέσῃ σὲ δραματικὴ μορφή, κι ὅταν ἀκόμα μπορῆ νὰ τὸ κάμῃ. Φαντασθῆτε τώρα τὸ Σωκράτη νὰ τύχῃ νὰ πιάσῃ, (νὰ τύχῃ γιατί θάταν ἀντίθετο μὲ τὴ σωκρατικὴ σκέψι νὰ ἀπασχολεῖται μὲ τὴν πίστι τῆς γυναίκος του, ἢ νὰ τὴν κατασκοπεύῃ), φαντασθῆτε λοιπὸν τὸ Σωκράτη νὰ πιάνῃ τὴν Ξανθίππῃ ἐκ' αὐτοφώρῳ· θὰ βλέπατε τὸ λεπτὸ ἐκεῖνο μειδίαμα, ποὺ τὸν πιὸ ἀσχημον ἄνθρωπο τῶν Ἀθηνῶν τὸν ἐμεταμόρφωνε σ' ὄραιότατο, γιὰ πρώτη φορά, νὰ μεταβάλλεται σ' ὀμηρικὸν γέλωτα. Ἄφ' ἑτέρου, ἀφοῦ ὁ Ἀριστοφάνης (1) θέλησε νὰ ἐμφανίσῃ τὸ Σωκράτη γελοῖο, δὲ μπορῶ νὰ καταλάβω πῶς δὲν τοῦρθεν ἡ ἰδέα νὰ παρουσιάσῃ τὸ Σωκράτη τρέχοντα πάνου στὴ σκηνὴ καὶ φωνάζοντα: Ποῦ εἶναι, ποῦ εἶναι ἡ ἀθλία, νὰ τὴ σκοτώσω τὴν ἀπιστὴ Ξανθίππῃ; Ἄν ὁ Σωκράτης ἦταν κερατᾶς ἢ ὄχι, λίγο ἐνδιαφέρει· κάθε τι ποὺ θάκανε ἡ Ξανθίππῃ στοῦ Σωκράτη, ἔχει τόση σημασία, ὅση νὰ τρίξῃ κανεὶς τὰ δάκτυλά του μὲς τὴν τσέπη του, ἢ νὰ γαυγίσῃ ἕνα σκυλὶ τὸ φεγγάρι. Ὁ Σωκράτης, ἀκόμα καὶ μὲ κέρατα στοῦ μέτωπο, μένει, μολαταῦτα, ἥρωας διανοητικός. Ἄλλ' αν ἐπεφτε στὴ ζήλεια κ' ἤθελε νὰ σκοτώσῃ τὴ γυναίκα του, ἡ Ξανθίππῃ θ' ἀποκτοῦσε πάνου τοῦ δύναμη, ποὺ οὔτε ἡ Ἀθηναϊκὴ δημοκρατία, οὔτε ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου μποροῦσε ν' ἀσκήσῃ τὴ δύναμι νὰ τὸν ἐκάμῃ γελοῖο. Ἐνας κερατᾶς μπορεῖ ἔτσι νάναι κωμικός ἐν σχέσει μὲ τὴ γυναίκα του, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ ἐμφανίζεται τραγικός ἐν σχέσει μὲ τοὺς ἄλλους ἄνδρες. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἰσπανικὴ ἀντίληψι περὶ τιμῆς. Ἐν τούτοις, στὴν κατάστασι ἐνός ἀπα-

τημένου συζύγου τὸ τραγικὸ ἔγκειται οὐσιαστικὰ στοῦ ὅτι ἐπανόρθωσι δὲν εἶναι δυνατὴ καὶ τὸ θλιβερὸ στοῦν πόνο του εἶναι διὰ πραγματικὰ δὲν ἔχει νόημα, ποὺ εἶναι στ' ἀλήθεια τρομερὸ. Τὸ νὰ σκοτώσῃ κανεὶς μιὰ γυναίκα μὲ πιστόλι, νὰ τὴν προκαλέσῃ, νὰ τὴν περιφρονῆσῃ, δὲν κάνει τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ καταστήσῃ τὸν καῦμένο τὸν ἄνδρα ἀκόμα πιὸ πολὺ γελοῖο, γιατί ἡ γυναίκα ἀντιπροσωπεύει τὸ ἀσθενὲς φύλο. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ ἐμφανίζεται παντοῦ καὶ τὰ μπερδεύει ὄλα. Ἄν μιὰ γυναίκα ἐπιτελέσῃ κάτι μεγάλο, τὴ θαυμάζουν περισσότερον ἀπὸ τὸν ἄνδρα, γιατί δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ περιμένουν τίποτ' ἀπὸ δαύτη. Ἄν ἀπατηθῆ μιὰ γυναίκα, ἔχει ὄλο τὸ πάθος ὑπὲρ αὐτῆς· αν ἕνας ἄνδρας ἀπατηθῆ, νοιώθουν κάποια συμπάθεια πρὸς αὐτὸν καὶ δείχνουν ὑπομονή, μὰ σκάνουν στὰ γέλοια μόλις γυρῶσι τις πλάτες.

Προτιμότερο λοιπὸν εἶναι ἐγκαίρως κανεὶς νὰ πάρῃ τὴ γυναίκα στ' ἀστεία. Ἡ διασκέδασι τότε δὲν ἔχει ταῖρι. Τοὺς ἀρέσει νὰ τῆς ἀποδίδουν ἀπόλυτη ὑπόστασι, ζώντας οἱ ἴδιοι μέσα στὴ σχετικότητα. Δὲν πρέπει νὰ τῆς ἀντιλέγῃ κανεὶς—κάθε ἄλλο,—γιατί, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἐρχεται σὲ βοήθειά τῆς. Ἀκριβῶς ἐπειδὴ δὲ μπορεῖ νὰ βάλῃ ὄριον στοῦν ἑαυτοῦ της, πετυχαίνει τὸ καλύτερον ἀποτέλεσμα, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ τῆς ἀντιλέγουν. Δὲν πρέπει ν' ἀμφιβάλλῃ ποτὲ κανεὶς γιὰ ὅ,τι λέει, ἀλλὰ νὰ δίνῃ πίστι σ' ὄλα τῆς τὰ λόγια. Μὲ ἄρρητο θαυμασμὸ στοῦ βλέμμα, ποὺ χάνεται μέσα στοῦ δράμα τῆς εὐτυχίας, στριφογυρίζουν γύρω της μ' ἐκδηλώσεις λατρείας, πέφτουν γονατιστοί, παίρνουν λιγωμένο ὕφος, σηκώνουν πρὸς αὐτὴν τὸ βλέμμα, μαραίνονται κι ἀναστενάζουν πάλι. Τὴν ὑπακούουν σὰ σκλάβοι. Μὰ νὰ καὶ τὸ ὄραιότερον: ὅτι μιὰ γυναίκα εἶναι ἱκανὴ νὰ μιλά, ν' ἀραδιάζῃ λέξεις, κανεὶς δὲ μπορεῖ ν' ἀμφιβάλλῃ. Δυστυχῶς δὲν εἶναι ἀρκετὰ προικισμένη μὲ στοχαστικὴν γὰρ νὰ φυλαχθῆ, μὲ τὸν καιρὸ. (ὅκιω μέρη τὸ πολὺ) ἀπὸ τὴν ἀντίφασιν, αν ὁ ἄνδρας δὲν ἐρθῇ νὰ τὴ βοηθήσῃ συστηματικὰ ἀντιλέγοντάς τῆς. Ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι σὲ λίγο ἐρχεται πλήρης σύγχυσι. Ἄν παρακούσῃ κανεὶς τις προσταγὰς τῆς, ἡ σύγχυσι θὰ περνοῦσε ἀπαρατήρητη, γιατί ἡ γυναίκα λησμονεῖ τόσο φυσικὰ ὅσο φυσικὰ καὶ φλυαρεῖ. Μὰ ὅταν ὁ ἐραστὴς βάλῃ ὄλα τὰ δυνατὰ του νὰ ἐκτελέσῃ ὄλας τις ἐπιθυμίας τῆς γυναικός, ἡ σύγχυσι ξεσπᾷ.

(*Ἀκολουθεῖ)

(1) Σ. Μ. Στις «Νεφέλες».